

**МІНІСТЕРСТВО ЗАХИСТУ ДОВКІЛЛЯ ТА ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ
УКРАЇНИ**

**ДЕРЖАВНА ЕКОЛОГІЧНА АКАДЕМІЯ
ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ**

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Директор ІНП

О.А. Улицький

« 20 » 2020 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ЗЕМЕЛЬНІ РЕСУРСИ ТА ЇХ ОХОРОНА

Підготування магістрів

у галузі знань 19 – архітектура і будівництво

спеціальності – 193 – геодезія та землеустрій

Київ-2020

Робоча програма навчальної дисципліни «Земельні ресурси та їх охорона» для здобувачів вищої освіти на другому (магістерському) рівні за спеціальністю 193 – геодезія та землеустрій / освітньо-професійною програмою «Землеустрій та адміністрування землекористування».

Розробник: Будзяк О.С., доктор економічних наук, професор

Програму рекомендовано на засіданні кафедри екологічного моніторингу, геоінформаційних та аерокосмічних технологій

Протокол № 9 від 20.07.2020 р.

Завідувач кафедри Шевченко Р.Ю.

ПОГОДЖЕНО

Директор ННІ екологічної безпеки та управління

20.07.2020 р. О.А.Улицький

Програму схвалено на засіданні Вченої ради Державної екологічної академії післядипломної освіти та управління (Протокол 4-20 від 27.10.2020 р.).

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 4	Галузь знань 19 – архітектура та будівництво (шифр і назва)		
	Напрямок підготовки 193 – <u>геодезія та землеустрій</u> (шифр і назва)		
Модулів – 2	Спеціальність (професійне спрямування): <u>геодезія та землеустрій</u> Освітньо-професійна програма: <u>Земельні ресурси та їх охорона</u>	Рік підготовки:	
Змістових модулів – 4		-	1-й
Індивідуальне науково-дослідне завдання _____ (назва)		Семестр	
Загальна кількість годин - 150		-	1-й
Тижневих годин для заочної форми навчання: аудиторних (лекції та практичні роботи) – 24 в т.ч. індивідуальної роботи - 0, самостійної роботи - 126	Освітньо-кваліфікаційний рівень: <u>магістр</u>	Лекції	
		-	12 год.
		Практичні (семінарські)	
		-	12 год.
		Лабораторні	
		-	-
		Індивідуальна робота	
		-	-
Самостійна робота			
-	126 год.		
Індивідуальні завдання: год.			
Вид контролю: іспит			

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить:

для денної форми навчання –

для заочної форми навчання – 24/126

2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Метою викладання навчальної дисципліни «Земельні ресурси та їх охорона» є надання необхідного обсягу знань про стан земельних ресурсів України, повноваження органів влади в галузі охорони земель, державний контроль за використанням земельних ресурсів для забезпечення їх раціонального використання, що є фундаментальною основою для фахівця в галузі землеустрою та кадастру.

Основними завданнями вивчення дисципліни «Земельні ресурси та їх охорона» є ознайомлення магістрів з:

- сучасним екологічним станом земельних ресурсів України;
- нормативно-правовою базою у сфері охорони земель;
- засадами державного адміністрування в сфері охорони земель;
- державним контролем та системою заходів у сфері охорони земель;
- державними стандартами та нормативами у сфері охорони земель;
- питаннями охорони земель при здійсненні господарської діяльності.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

знати:

- об'єкти охорони земель та нормативно-правову базу охорони земель;
- структуру земельного фонду України, кількісний і якісний стан земель;
- засади державного адміністрування;
- принципи державної політики у сфері охорони земель;
- повноваження органів влади у сфері охорони земель;
- стандарти та нормативи в галузі охорони земель та відтворення родючості ґрунтів;
- порядок здійснення державного контролю за використанням та охороною земель.

вміти:

- аналізувати стан земельних ресурсів на основі статистичних даних Держкомстату;
- виявляти проблеми та пропонувати заходи охорони земель від забруднення відходами сільського господарства, гербіцидами та пестицидами, охорони земель від забруднення промисловими відходами та екологічно небезпечними хімічними елементами, а також від забруднення комунально-побутовими відходами;
- визначати рівень «землеробської освоєності» та її вплив на використання та охорону земель;
- оперувати ґрунтозахисними системами землеробства та знати особливості їх впровадження на землях сільськогосподарського призначення;
- приймати управлінські рішення у сфері охорони земель.
- оперувати ґрунтозахисними системами землеробства та знати особливості їх впровадження на землях сільськогосподарського призначення.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 120 год/4 кредити ECTS.

3. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Модуль I

Змістовий модуль 1.

Земельні ресурси - основа національного багатства країни

Тема 1. Земля – як об’єкт охорони

Предмет, метод і завдання курсу «Земельні ресурси та їх охорона». Поняття «земля», «земельні ресурси». Об’єкти охорони земель. Суб’єкти охорони земель. Історія формування земельних відносин України. Вплив антропогенних факторів на стан земельних ресурсів. Поняття «деградація земель», «деградація ґрунтів». Земельні ділянки, що відносяться до деградованих. Перелік несприятливих деградаційних процесів. Площа поширення деградованих земель. Фактори деградації земель.

Поняття «охорона земель». Захист та збереження земельних ресурсів. Нормативно-правова база охорони земель. Закони України: «Про охорону земель», «Про екологічну мережу», «Про землеустрій».

Тема 2. Земельні ресурси їх стан та причини деградації

Земельні ресурси України. Сучасний стан земельного фонду України. Причини та фактори загроз земельним ресурсам. Поняття «ґрунт», «гумус». Природна родючість ґрунтів та висока продуктивність земель – основа національного багатства держави. Система правових, організаційних, технологічних та інших заходів, спрямованих на збереження і відтворення родючості ґрунтів.

Особливості формування земель сільськогосподарського призначення, як об’єкту використання та охорони. Сільськогосподарські угіддя та несільськогосподарські угіддя. Структура сільськогосподарських угідь країни загалом та в розрізі природних зон. Охорона земель при здійсненні господарської діяльності. Землеробська освоєність та її вплив на екологічний стан сільськогосподарських земель. Рекультивація і консервація земель. Моніторинг земель і ґрунтів. Стимулювання впровадження заходів щодо використання та охорони земель і підвищення родючості ґрунтів.

Змістовий модуль 2.

Основи формування державної політики у сфері охорони земель

Тема 3. Державне адміністрування в галузі охорони земель

Основні принципи державної політики у сфері охорони земель. Правове регулювання у сфері охорони земель: Конституція України, Земельний Кодекс, Закон України «Про охорону земель» тощо.

Органи, які здійснюють правове регулювання в галузі охорони земель. Повноваження законодавчої влади в галузі охорони земель, зокрема: повноваження Верховної Ради в напрямі визначення засад державної політики та затвердження загальнодержавних програм по використанню та охороні земель; повноваження органів місцевого самоврядування (сільських,

селищних, міських, районних та обласних рад) в галузі охорони земель в напрямі забезпечення реалізації державної політики щодо використання та охорони земель тощо.

Повноваження органів виконавчої влади в галузі охорони земель, зокрема повноваження Кабінету Міністрів, спеціально уповноважених центральних органів виконавчої влади та місцевих державних адміністрацій в галузі охорони земель. Повноваження Міністерства енергетики та захисту довкілля, що забезпечує формування і реалізує державну політику у сфері охорони навколишнього природного середовища та екологічної безпеки. Повноваження Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України, що забезпечує формування і реалізує державну політику в частині дотримання земельного законодавства, використання та охорони земель усіх категорій і форм власності, родючості ґрунтів

Тема 4. Контроль та система заходів у галузі охорони земель

Поняття державний контроль. Порядок здійснення державного контролю за використанням та охороною земель. Державний контроль за додержанням вимог законодавства про охорону земель Міністерства енергетики та захисту довкілля, що реалізує державну політику із здійснення державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища та забезпечує реалізацію державної політики із здійснення державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання, відтворення і охорони природних ресурсів.

Державний контроль за використанням та охороною земель Державної служби з питань геодезії, картографії та кадастру, що реалізує державну політику у сфері нагляду (контролю) в агропромисловому комплексі та у сфері земельних відносин, проводить моніторинг родючості ґрунтів та агрохімічну паспортизацію земель сільськогосподарського призначення. Громадський контроль громадських інспекторів за використанням та охороною земель. Самоврядний контроль сільських, селищних, міських, районних та обласних рад за використанням та охороною земель.

Державна комплексна система спостережень. Агрохімічне обстеження ґрунтів. Розробка загальнодержавних і регіональних програм використання та охорони земель. Першочергові та перспективні заходи з охорони земель. Документація із землеустрою в галузі охорони земель. Схеми землеустрою, техніко-економічні обґрунтування використання та охорони земель адміністративно-територіальних одиниць, робочі проекти землеустрою. Створення екологічної мережі. Складові структурних елементів екомережі. Здійснення природно-сільськогосподарського, еколого-економічного, протиерозійного та інших видів районування (зонування) земель. Економічне стимулювання впровадження заходів щодо охорони та використання земель і підвищення родючості ґрунтів: податкові та кредитні пільги, звільнення від сплати податку за землю, застосування прискореної амортизації тощо.

Модуль II

Змістовий модуль 3.

Напрями охорони земель при здійсненні господарської діяльності

Тема 5. Державні стандарти та нормативи в галузі охорони земель

Нормативні документи в галузі охорони земель. Система стандартів в галузі охорони земель: ДК 004:2008 «Український класифікатор нормативних документів». Класи стандартів в галузі охорони земель: загальні положення, термінологія, стандартизація, документація; захист довкілля та здоров'я, безпека; сільське господарство. Групи та підгрупи стандартів в галузі охорони земель.

Поняття «норматив». Нормативи в галузі охорони земель та відтворення родючості ґрунтів. Поняття «забруднення ґрунтів», «гранично допустима концентрація забруднюючих речовин». Нормативи гранично допустимого забруднення ґрунтів: гранично допустимі концентрації у ґрунтах хімічних речовин, залишкових кількостей пестицидів і агрохімікатів, важких металів тощо; максимально допустимі рівні забруднення ґрунтів радіоактивними речовинами. Нормативи якісного стану ґрунтів. Нормативи оптимального співвідношення земельних угідь: оптимальне співвідношення земель сільськогосподарського, природно-заповідного та іншого природоохоронного, оздоровчого, історико-культурного, рекреаційного призначення, а також земель лісового та водного фондів; оптимальне співвідношення ріллі та багаторічних насаджень, сіножатей, пасовищ, а також земель під полезахисними лісосмугами в агроландшафтах. Нормативи показників деградації земель та ґрунтів: показники гранично допустимого погіршення стану і властивостей земельних ресурсів внаслідок антропогенного впливу та негативних природних явищ; нормативи показників інтенсивності використання земель сільськогосподарського призначення.

Тема 6. Охорона земель при здійсненні господарської діяльності

Охорона земель і ґрунтів від забруднення небезпечними речовинами та забруднення відходами. Охорона земель при застосуванні пестицидів і агрохімікатів.

Охорона земель при здійсненні меліорації. Охорона родючості ґрунтів при використанні осадів стічних вод. Охорона земель при веденні водного господарства та особливості охорони земель водного фонду, наданих для рибогосподарських цілей.

Охорона земель при веденні лісового господарства. Охорона земель оздоровчого, рекреаційного, історико-культурного, природно-заповідного та іншого природоохоронного призначення. Охорона земель при спорудженні та експлуатації лінійних інженерних споруд та технічних засобів. Охорона земель у процесі містобудівної діяльності та при застосуванні нових технічних засобів і технологій. Фінансування в галузі охорони земель і ґрунтів. Відповідальність за порушення законодавства України про охорону земель.

4. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	Заочна форма						Денна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п(с)	лаб	інд	ср.		л	п	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Модуль 1												
Змістовий модуль 1. Земельних ресурсів - основа національного багатства країни												
Тема 1. Земля – об'єкт охорони	22	2	-	-	-	20						
Тема 2. Земельні ресурси їх стан та причини деградації	28	2	4	-	-	22						
Разом за модулем 1	50	4	4	-	-	42						
Змістовий модуль 2. Основи формування державної політики у сфері охорони земель												
Тема 3. Державне адміністрування в галузі охорони земель	22	2	-	-	-	20						
Тема 4. Контроль та система заходів у галузі охорони земель	28	2	4	-	-	22						
Разом за модулем 2	50	4	4	-	-	42						
Модуль II												
Змістовий модуль 3. Напрями охорони земель при здійсненні господарської діяльності												
Тема 5. Державні стандарти та нормативи в галузі охорони земель	22	2	-	-	-	20						
Тема 6. Охорона земель при здійсненні господарської діяльності	28	2	4	-	-	22						
Разом за модулем 3	50	4	4	-	-	42						
Всього годин	150	12	12	-	-	126						
ІНДЗ		-	-	-	-	-						
Всього годин	150	12	12	-	-	126						

5. ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Проблеми збереження родючості ґрунтів в Україні і світі. Землеробська освоєність та її вплив на екологічний стан сільськогосподарських земель	4
2	Проблеми використання земельних ресурсів та їх	4

	охорона. Техногенно порушені землі.	
3	Консервація земель та ґрунтозахисні системи землеробства і їх впровадження	4
	Всього	12

6. САМОСТІЙНА РОБОТА

Самостійна робота студента (СРС) є основним засобом оволодіння навчальним матеріалом у час, вільний від обов'язкових навчальних занять, і є невід'ємною складовою процесу вивчення конкретної дисципліни. Її зміст визначений робочою навчальною програмою, методичними матеріалами, завданнями та вказівками викладача. Самостійна робота студента забезпечується системою навчально-методичних засобів, передбачених для вивчення дисципліни: підручниками, навчальними та методичними посібниками, конспектами лекцій, картографічними і табличними матеріалами тощо. Навчальний матеріал дисципліни, передбачений робочим навчальним планом для засвоєння студентом у процесі самостійної роботи, виноситься на підсумковий контроль поряд з навчальним матеріалом, який студенти опрацьовують під час аудиторних занять.

Зміст СРС з дисципліни «Земельні ресурси та їх охорона» складається з таких видів роботи:

- 1) підготовка до аудиторних занять (лекцій);
- 2) самостійне опрацювання матеріалу навчальної дисципліни, запропонованого викладачем, згідно з навчально-тематичним планом;
- 3) виконання індивідуальних навчально-дослідних завдань;
- 4) підготовка до екзамену.

При складанні плану самостійної роботи студента виходимо з загального обсягу годин, який відведений на самостійну роботу з дисципліни, видів самостійної роботи, що плануються для виконання студентом, загального тижневого бюджету часу студента, фізіологічно обґрунтованих норм навчального навантаження тощо.

Розподіл годин самостійної роботи

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Проблеми використання земельних ресурсів та їх охорона. Стан земельних ресурсів в умовах змін клімату.	20
2	Охорона земель від забруднення відходами сільського господарства. Охорона ґрунтів від забруднення хімічними засобами захисту рослин, в т.ч. гербіцидами та пестицидами. Деградаційні процеси.	22
3	Ґрунтозахисні системи землеробства та їх впровадження	20
4	Проблеми збереження родючості ґрунтів в Україні і світі	22
5	Охорона земель від забруднення промисловими	20

	відходами та екологічно небезпечними хімічними елементами важких металів (свинець, кадмій, цинк, мідь). Рекультивація земель.	
6	Охорона земель від забруднення комунально-побутовими відходами. Стихійні сміттєзвалища і проблеми охорони земель	22
	Всього	126

7. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

Дисципліною передбачено такі основні форми організації навчально-пізнавальної діяльності студентів: лекції, практичні заняття, самостійна робота, екзамен.

В процесі викладання дисципліни «Земельні ресурси та їх охорона» найбільш часто застосовуються серед словесних методів навчання лекції, розповіді, дискусії і ін. при яких пояснюється навчальний матеріал, а студенти шляхом слухання, запам'ятовування і осмислення активно його сприймають і засвоюють.

Можливі декілька виглядів розповіді - розповідь-вступ, розповідь-викладання, розповідь-висновок. Мета першого - підготовка до сприймання нового навчального матеріалу, що може бути проведена іншими методами, наприклад, бесідою. Цей вигляд оповідання характеризується відносною стислістю, яскравістю, емоціональністю викладення, що дозволяє викликати інтерес до нової теми, порушити потребу в її активному засвоєнні.

Під час другого методу розкривається зміст нової теми, здійснюється виклад по певному логічному плану, що розвивається, в чіткій послідовності, з вичлененням головного, істотного, з застосуванням ілюстрацій і переконливих прикладів.

Розповідь-висновок звичайно проводиться в кінці заняття. Резюмуються головні думки, робиться висновки і узагальнення, даються завдання для подальшої самостійної роботи по цій темі.

В ході застосування методу розповідь використовуються такі методичні прийоми, як викладення інформації, активізація уваги, прийоми прискорення запам'ятовування (мнемонічні, асоціативні), логічні прийоми порівняння, виділення головного, резюмування, форми діалогу.

Особливістю наочних методів навчання є те, що вони обов'язково пропонуються в тій або іншій мірі, сполучаючись зі словесними методами. Тісний взаємозв'язок слова і наочності впливає з того, що діалектичний шлях пізнання об'єктивної реальності припускає застосування в єдності живого споглядання, абстрактного мислення і практики.

Практичні методи навчання охоплюють надто широкий діапазон різноманітних виглядів діяльності студентів. Під час використання практичних методів навчання застосовуються прийоми: постановка завдання, планування його виконання, оперативного стимулювання, регулювання і контролю, аналізу підсумків практичної роботи, виявлення причин недоліків, корегування навчання для повного досягнення мети. До практичних методів

відносяться також вправи, що виконуються студентами зі звуковідтворювальною апаратурою та комп'ютери.

8. МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

Контроль знань з дисципліни «Земельні ресурси та їх охорона» викладач здійснює за кредитно-модульною системою. Результати навчальної діяльності студентів оцінюють за 100-бальною шкалою.

Форми і методи контролю:

- 1) відвідування лекцій і робота на них;
- 2) індивідуальне завдання (у рамках самостійної роботи) у вигляді реферату;
- 3) екзамен (див 8.1).

8.1 Питання на екзамен.

1. Земельні ресурси і їхня структура.
2. Земельні ресурси України та їхній аналіз.
3. Основні вимоги до раціонального використання та охорони земель.
4. Розкрийте поняття і зміст земельних відносин.
5. Особливості формування земельних відносин в Україні.
6. Охарактеризуйте загальнодержавні програми щодо використання та охорони земель.
7. Регламентація охорони ґрунтів і земель в українському законодавстві.
8. Земля як елемент довкілля та об'єкт охорони.
9. Поняття і значення правової охорони земель.
10. Організаційно-правові заходи охорони земель.
11. Поділ земель на категорії відповідно до їхнього цільового призначення.
12. Поняття і склад земель сільськогосподарського призначення.
13. Державний контроль за використанням та охороною земельних ресурсів.
14. Сформулювати сутність деградації земель.
15. Сформулювати сутність деградації ґрунтів.
16. Вплив деградаційних процесів на агроекологічний стан довкілля.
17. Чинники та види деградації ґрунтів і земель.
18. Економічні наслідки деградації земель.
19. Екологічні наслідки деградації земель.
20. Соціальні наслідки деградації і нераціонального використання земель.
21. Види ерозії ґрунтів та її вплив на властивості ґрунтів.
22. Водна ерозія і її вплив на якісний стан земель.
23. Вітрова ерозія, її причини і вплив на земельні ресурси.
24. Шкода від водної ерозії для ґрунтів і земельних ресурсів.
25. Шкода від вітрової ерозії для ґрунтів земельних ресурсів.
26. Заходи охорони земель від водної ерозії.
27. Заходи охорони земель від вітрової ерозії.
28. Контурно-меліоративні системи землеробства.

29. Причини і наслідки антропогенного забруднення земель.
30. Види забруднення земель.
31. Особливості промислового забруднення земель.
32. Особливості забруднення земель побутовими відходами.
33. Особливості забруднення земель агрохімікатами.
34. Пестицидне забруднення ґрунтів і його вплив на екологічний стан довкілля.
35. Забруднення ґрунтів і земель важкими металами.
36. Радіоактивне забруднення земель і особливості його географії.
37. Заходи охорони земель від антропогенного забруднення.
38. Меліорація земель та її види. Вплив меліорації на властивості ґрунтів.
39. Сутність і причини осушувальних меліорацій.
40. Вплив осушувальних меліорацій на стан земель і розвиток деградаційних процесів.
41. Вплив зрошувальних меліорацій на стан ґрунтів і розвиток деградаційних процесів.
42. Деградаційні процеси, викликані осушенням земель.
43. Деградаційні процеси, пов'язані зі зрошенням земель.
44. Вплив гірничодобувної промисловості на стан земельних ресурсів.
45. Види техногенних порушень земель.
46. Наслідки техногенного порушення ґрунтів і земель.
47. Рекультивація земель і її причини.
48. Види рекультивації земель.
49. Лісомеліоративні рекультивації порушених земель.
50. Родючість ґрунту і проблеми охорони земель.
51. Причини втрати родючості земель.
52. Екологічні наслідки втрати родючості земель.
53. Проблеми збереження родючості ґрунтів в контексті охорони земель.
54. Заходи збереження і підвищення родючості ґрунтів.
55. Агрономічні і агротехнічні заходи підвищення продуктивності земель в контексті їхньої охорони.
56. Біологічне землеробство і охорона земель.
57. Наслідки прояву геоекоаномальних деградацій: карст, зсуви, селеві потоки, снігові лавини, вітровали та їх вплив на стан земель.
58. Охарактеризуйте сутність моніторингу земель.
59. Завдання та особливості охорони земель в XXI столітті.
60. Особливості управління земельними ресурсами та їхньою охороною.

9. ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ УСПІШНОСТІ НАВЧАННЯ

Засоби діагностики успішності навчання використовують для підсумкової експертизи знань. Вони базуються на технології стандартизованого тестового контролю. Згідно з рекомендаціями Європейської кредитно-трансферної та акумулюючої системи (ECTS) і

наказом МОН України від 20.10.2004 р. № 812 «Про особливості впровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу» здійснюють поточний і підсумковий контроль знань і умінь студентів.

Поточний контроль проводиться під час виконання лабораторних завдань, самостійної роботи, індивідуальних завдань, контролю за засвоєнням певного модуля (модульний контроль).

Підсумковий контроль – під час складання екзамену.

За виконання робіт, які не передбачені навчальним планом, але сприяють підвищенню знань та умінь студентів з навчальної дисципліни (підготовка наочних посібників, ілюстративного матеріалу, методичної матеріалів тощо) рішенням кафедри студентові може надаватися до 10% від загальної кількості умовних балів з навчальної дисципліни.

9.1. Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне тестування та самостійна робота			Екзамен	Сума
Змістовий модуль № 1	Змістовий модуль № 2	Змістовий модуль № 3		
20	20	30	30	100

9.2 Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за 100-бальною шкалою	Оцінка в ECTS	Значення оцінки в ECTS	Рівень компетентності	Оцінка за національною шкалою	
				екзамен, диф. залік	залік
90-100	A	Відмінно	високий (творчий)	відмінно	зараховано
85-89	B	Дуже добре	достатній (конструктивно-варіативний)	добре	
75-84	C	Добре			
70-74	D	Задовільно	середній (репродуктивний)	задовільно	
60-69	E	Достатньо			
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання семестрового контролю	низький (рецептивно-продуктивний)	незадовільно	не зараховано

10. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Екологія землекористування: навч. посібник / А.М. Третяк, О.С. Будзяк, В.М. Третяк, О.С. Дорош, В.М. Будзяк, Ю.О. Юречко; за заг. ред. Третяка А.М. – К. : Інститут екологічного управління та збалансованого природокористування, 2017. – 178 с.
2. Будзяк О.С. Екологобезпечне використання земель: теоретичні та практичні аспекти : [монографія] / Будзяк О.С. - К. : Аграр Медіа Груп, 2011. – 326 с.
3. Третяк А.М., Третяк В.М., Третяк Р.А. Землевпорядне проектування: впорядкування землеволодінь і землекористувань та організація території сільськогосподарських підприємств. – Навчальний посібник, ч.3 (*Гриф Міністерства науки і освіти України*) / А.М. Третяк, В.М. Третяк, Р.А. Третяк // Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2016. –172 с.
4. Закон України «Про охорону земель» № 962-IV від 19 червня 2003 року [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2003. – № 29. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/962-15>
5. Закон України «Про землеустрій» № 858-IV від 22 травня 2003 року [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2003. – № 36. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/858-15>.
6. Земельний кодекс України № 2768-III від 25 жовтня 2001 року [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2002. – № 3–4. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2768-14>.
7. Закон України «Про екологічну мережу України» № 1864-IV від 24 червня 2004 року [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України (ВВР). - 2004. - № 45. - Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/annot/1864-15>.
8. Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» № 1264-XII від 25 червня 1991 року [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України (ВВР). - 1991. - № 41. - Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1264-12>.
9. Український класифікатор нормативних документів ДК 004:2008, затверджено та надано чинності наказом Державного комітету України з питань технічного регулювання та споживчої політики від 26 серпня 2008 року № 301 [Електронний ресурс] // Офіційний сайт НАУ-Online. – Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?code=va301609-08> 4 ГОСТ 1.1 – 2002
10. Межгосударственная система стандартизации. Термины и определения [Електронний ресурс] // Строительные нормативы: Официальный сайт. – Режим доступу : <http://vsesnip.com/Data1/11/11362/index.htm>

Додаткова:

1. Ефективність екологобезпечного користування землями України в ринкових умовах / Д.С. Добряк, В.М. Будзяк, О.С. Будзяк // Економіка України, 2013. № 7. - С. 83–94.

2. Будзяк В. М. Економіко-екологічні основи ефективного сільськогосподарського землекористування: теорія, методологія, практика : автореф. дис. ... д-ра екон. наук / В. М. Будзяк. – К., 2008. – 42 с.

3. Пріоритети розвитку рентної політики в сільському господарстві / В.М. Будзяк, О.С. Будзяк // Економіка АПК, 2009, № 4. - С. 12-16

4. Агрохолдинги в Україні та посилення соціальної спрямованості їх діяльності / Моніторинг біржового ринку/науково-аналітичний журнал. – Випуск 7(26) липень 2014 р. - [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://memjournal.agrex.gov.ua/wp-content/uploads/2015/02>.

5. Ботезат О. П. Зарубіжний досвід як крок до реалізації земельної реформи в Україні // [Електронний ресурс] / – Режим доступу : http://www.investplan.com.ua/pdf/24_2016/26.pdf

6. Третьяк А. М. Наукові основи землеустрою. Навчальний посібник.- К.: ТОВ ЦЗРУ, 2002. – 342 с.

7. Третьяк А.М. Землевпорядне проектування: теоретичні основи і територіальний землеустрій: навч. посіб. / А.М. Третьяк. – К. : Вища освіта, 2006. – 528 с.

8. Третьяк А.М. Екологія землекористування: теоретико-методологічні основи формування та адміністрування : [монографія] / А.М. Третьяк. – Херсон : Грінь Д.С., 2012. – 440 с.

Інформаційні ресурси

1. <https://land.gov.ua/> (Державна служба України з питань геодезії, картографії та кадастру)

2. <https://agro.me.gov.ua/ua> (Міністерство аграрної політики та продовольства України)

3. <https://menr.gov.ua/> (Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів)

4. Esoportal.univ.kiev.ua (на сайті представлені матеріали екологічних конференцій, нарад, публікації, результати досліджень, освіта)

5. www.alter-eco.org.ua (коаліція українських неурядових організацій “Альтер-Еко”)

6. www.ecoleague.net (офіційний сайт Всеукраїнської екологічної Ліги)

7. www.unep.ch/ (Програма ООН з питань захисту довкілля – UnitedNationsEnvironmentProgram)

8. www.rada.kiev.ua (сайт Верховної Ради України)

9. www.dovkilia.kiev.ua (сайт екологічного проекту)

10. Esoproduct.org.ua (сайт загальнонаціонального проекту “Екологічно чистий продукт”)

11. www.erriu.ukrtel.net (сайт Інституту досліджень навколишнього середовища та ресурсів)

12. www.ecology.org.ua (сайт Комітету ВР України з питань екологічної політики, природокористування та ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи)

13. <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi> (законодавство України)

14. <http://www.eea.europa.eu/> (EEA – European Environment Agency)